

**СРЕДНО УЧИЛИЩЕ
„ЦАР СИМЕОН ВЕЛИКИ“ – ПЛОВДИВ**

4002 Пловдив, ул. „Лука Касъров“ №13
e-mail: sav_school_pd@sav-plovdiv.com
info-1690157@edu.mon.bg
тел.: 0878 332 376; 0879 812 706

УТВЪРДИЛ:
РУСИ БАТАШКИ
ДИРЕКТОР НА СУ „ЦАР СИМЕОН ВЕЛИКИ“
ПЛОВДИВ

**УЧИЛИЩЕН МЕХАНИЗЪМ
ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ
НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА
ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2026/2027 ГОДИНА**

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Със Заповед № РД09-5906/28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката са утвърдени Механизмът за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и Алгоритъмът за неговото прилагане.

Реален напредък в справянето с насилието и тормоза в училищна среда може да бъде постигнат само при прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и изпълнява от всички участници в образователния процес. Определяща насока в училищната политика за противодействие на насилието е устойчивото и непрекъснато утвърждаване на позитивен организационен климат и на подходяща психологическа среда в училище. Основен акцент в дейностите по превенция се поставя върху развиването на по-високо ниво на социалната и емоционалната компетентност на учениците като отправна точка за налагане на взаимоотношения между учениците в стил на сътрудничество и ефективна комуникация. Глобална цел е усвоените социални умения, да бъдат поощрявани и стимулирани, с идеята да бъдат интегрирани от по-голяма част от учениците и ползвани от тях като поведение не само в училище, а и в широка социална сфера. Устойчивост и постоянство в този вид дейност, би довела до училищен дух на спокойствие, сигурност, зачитане на различията и способностите, възможност за изява на интелектуални и творчески умения на учениците, както и до висок авторитет на училището, обществено признание и уважение.

Дейностите по превенция и интервенция на насилието и тормоза в СУ „Цар Симеон Велики“ през учебната 2026/2027 година са насочени към следните цели:

- повишаване информираността и чувствителността на всички участници в образователния процес по темата за насилието и тормоза;
- повишаване на доверието между училище, ученици и родители;
- засилена превантивна групово работа с ученици;
- активно партньорство с родителите в различни съвместни училищни прояви.

II. ОПРЕДЕЛЕНИЯ

1. Превенция – комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на ниво клас - създаване на правила на отношения в класа; дискусии в пространство, свободно за различни мнения, „защитено“ от правилата на класа; възможности за развиване на умения за разпознаване и назоваване на чувства

и преживявания като начин за реагиране на агресията по ненасилствен и социално приемлив начин и др.

2. Интервенция – отговорът на институцията при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза. Реализират се при отчитане на индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, при прилагане на принципа за най-добрият интерес на детето.

3. Насилие

По смисъла на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето:

„Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„Сексуално насилие“ е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете, според определението на Световната здравна организация, е: „Участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законовите или социалните табу на обществото.“

„Пренебрегване“ е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието му в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

4. Тормоз

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Важни характеристики за дефиниране на тормоза:

- Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете.

- Извършва се от позиция на силата. Едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира.
- Повтаря се многократно във времето, не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Тормозът е сериозно, оставящо травматични следи, действие. Тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си. Нужна е външна намеса.

Разграничава се :

- Физически тормоз – блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение, всякакъв друг вид грубо навлизане в личното пространство на тормозения, без той да е позволил или изразил желание за това.
- Психически тормоз – подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. В група – изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на зловни и неверни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с детето, обект на тормоз.
- Сексуален тормоз – всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето. Създаване на смуцаваща, враждебна, деградираща, унижителна или обидна обстановка. Измисляне на прякори или имена със сексуален контекст, коментари за външността, подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. Екстремни форми на нападение и насилие.
- Кибернасилие и кибертормоз – насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават. Снимане на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или

видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др. Тормозът онлайн има своите отражения в реалния живот. Преживяванията за детето са в по-висока степен унизителни, тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е видим, случва се пред много голям кръг хора.

III. ИГРА ИЛИ НАСИЛИЕ

Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. Важно е да се разграничават случаите, в които има игра и приятелско премерване на силите между децата от тези, в които се касае за тормоз. Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват. Психическото насилие и тормоз по-трудно се установяват, те не са така видими, а и децата нямат опита да споделят с възрастните своите преживявания. Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз (обидни думи и прякори, социално изолиране и др.) се подценяват от възрастните и се възприемат за нормални в процеса на социализацията и израстването на децата. В такъв смисъл е необходимо внимателно да се наблюдава поведението на децата и да се реагира своевременно.

Игра е когато:

- Учениците се закачат, бутат се, блъскат се, разменят си шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никой от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание.

Тормоз е когато:

- Ученикът е видимо напрегнат, не се усмихва, опитва се да се махне. Ролите не се сменят. Другият ученик е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните.
- Ученикът не се чувства добре от закачките и подигравките на другите.
- Ученикът иска от друго дете да спре с подигравките, а то не спира.
- Ученикът, който дразни, не прекратява действията си, а продължава отново.
- Дразненето е за нещо, което не може да се промени (височина, тегло, носене на очила, цвят на кожата, физически белези/недостатъци, учебни постижения, семейно положение и роднини и др.).
- Има други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се присъединяват/окуражават подигравките.
- Единият ученик е по-силен, по-популярен, по-голям на възраст.

IV. НАСИЛИЕ, ТОРМОЗ – РАЗПОЗНАВАНЕ

За разпознаването на насилието и тормоза, следните характеристики заслужават особено внимание:

- Различни по вид и цвят натъртвания, включително синини; постоянни или чести червени петна, включително от пръсти; насинени очи; следи от ухапване.
- Неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори (мълчание).
- Безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност.
- Лоша представа за себе си – учениците смятат, че са заслужили насилието.
- Прекалена отстъпчивост на ученика и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него.
- Влошаване на здравословното състояние – прилошавания, главоболие, отпадналост.
- Влошаване на успеха и чести отсъствия от училище.
- Чести отсъствия от определени часове.
- Ученикът става затворен и изолиран, не желае да контактува с връстниците си.
- Агресивно поведение, упорито непослушание, самонаранявания.
- Внезапни избухвания, необичайни за възрастта или за нивото на развитие на ученика.
- Бягане и криене, зачестяване на бягствата от училище.
- Загуба на доверие, неучастие в общи занимания в училище, ниска самооценка.
- Употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване (ходене с едни и същи дрехи, занижена хигиена и грижа за външния вид)
- Психосоматични симптоми – болки в стомаха, главоболие, гадене и др., нарушен сън, сънуване на кошмари.
- Прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване и др. прояви със сексуален характер, неприсъщи на съответната възраст).
- Промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

V. СИСТЕМА ОТ МЕРКИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СИГУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА

1. Координационен съвет

Координационният съвет се определя със заповед на директора на училището. В заповедта се посочват председателят и членовете му, сред които могат да бъдат

заместник-директор, педагогически съветник, учители, представители на учениците и на родителите.

Координационният съвет извършва оценка на ситуацията и анализира резултатите; изготвя и актуализира едногодишен план за превенция и интервенция на насилието и тормоза; проследява и координира изпълнението на дейностите; анализира вписаните в дневника случаи от второ и трето ниво; изготвя годишен доклад и препоръки до директора за създаване на по-сигурна образователна среда.

2. Оценка на ситуацията

Оценката и анализът на ситуацията служат за планиране на дейностите за изграждане на сигурна образователна среда. Те обхващат информираността на участниците, установените видове и форми на насилие и тормоз, честотата и местата на проявите, участниците, предприетите действия и необходимите последващи мерки. Резултатите се представят пред педагогическия съвет и по подходящ начин се обсъждат с учениците и родителите.

Оценката на ситуацията се организира в началото на всяка учебна година и служи за изготвяне или актуализиране на едногодишния план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

3. План за превенция и интервенция на насилието и тормоза

Планът за превенция и интервенция на насилието и тормоза се изготвя или актуализира от Координационния съвет за една учебна година въз основа на оценката на ситуацията и спецификата на училището и се утвърждава от директора. Планът съдържа конкретни дейности по превенция и интервенция на ниво училище и на ниво клас, срокове, отговорници и индикатори за изпълнение.

4. Дневник със случаи на насилие и тормоз

Дневникът се води за съответната учебна година и в него се документират единствено ситуациите от второ и трето ниво съгласно класификацията към Механизма на МОН. За всяка ситуация се вписват дата, клас, участници, вид и ниво на насилието или тормоза, предприети действия и подпис на служителя. Дневникът се съхранява при педагогическия съветник. Въз основа на вписаните случаи Координационният съвет извършва анализ и оценка на риска, предлага мерки и при необходимост дава становище за работа по случай и за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученик в риск.

VI. ПРЕВЕНЦИЯ НА НИВО КЛАС

Работата с учениците в класа, в голяма степен, би трябвало да е фокусирана върху:

- създаване на правила на взаимоотношения в класа от самите ученици и отстояване в спазването им от страна на ученици и възрастни;
- създаване на пространство, в което спокойно и открито се обсъждат различни теми, които вълнуват децата, включително и темата за насилието.
- системни усилия за развиване у учениците на социални умения за:
 - общуване по ненасилствен начин;
 - разпознаване, зачитане и уважение различията на другите;
 - определяне и зачитане на собствените и чуждите граници,
 - поощряване и насърчаване на работата в екип, партньорството и сътрудничеството на база различните умения и способности на всеки ученик;
 - повишаване на социалната и емоционалната интелигентност.

Работата с родителите на ниво превенция в класа, е добре да бъде в посока:

- своевременно информирание за предприеманите дейности по превенция и даване на обратна връзка към родителите за наблюдавано поведение, затруднения и др.;
- провеждане на тематични срещи с фокус социалните умения за общуване на учениците, възможности за сътрудничество училище-родители;
- въвеждане на „Час на родителя“. В тези часове родителите биха могли да представят свои професии, занимания, хобита и др. с цел учениците да имат модели за приложимостта на правилата, нормите, границите в различните сфери на живота.

VII. ИНТЕРВЕНЦИИ В СЛУЧАИ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ НА НИВО КЛАС

За работата на ниво класна стая следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, предмети от задължителното учебно съдържание, различни извънкласни и извънучилищни дейности. Необходимо е да се извеждат теми от учебното съдържание, които могат да се използват за работа и анализ по проблема насилие, свързани с правата на децата, ценностите, социалните роли, функционирането на групите и институциите и т.н. Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Децата трябва да се стимулират първо сами да дават отговори на поставените въпроси, а след това да се предлагат официални дефиниции.

Всяка първа дискусия трябва да започне с договаряне на правилата за работа, като например - всеки има право да каже какво мисли, всеки има право да бъде изслушван, мненията не се омаловажават и т.н. Основните теми могат да бъдат:

- ✓ какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз;
- ✓ какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и той да се чувства унижен или заплашен);
- ✓ как се чувстваме когато видим прояви на тормоз и какво правим;
- ✓ какво можем и искаме да направим;
- ✓ кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем;
- ✓ как можем да ги прилагаме.

Разглеждането на темите следва да завърши с изработването на общи правила на поведение и договаряне на процедура, в случай на нарушаване на правилата. Въпреки че това са дейности на ниво класна стая, те могат и е важно да се приложат и с родителите, и с учителите.

Ученици в ситуация на насилие и тормоз в класа

В ситуация на насилие и тормоз в класа, учениците трябва да напомнят на въвлечените в конфликта деца, правилата на класа. Ако конфронтацията продължава и показва, че ще ескалира, по най-бързия начин учениците трябва да потърсят помощта на възрастен – учител, охрана, обслужващ персонал и т.н., за да бъде прекратена ситуацията на насилие, без да бъде утежнявана с включване в нея и на други деца.

Учителите в ситуация на насилие и тормоз в класа – модели за интервенция

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие от страна на възрастните следва да бъдат последователни и прилагани от цялата училищна общност, за да бъдат максимално ефективни. Първите прояви на влошени взаимоотношения между учениците, както и неприемливо поведение, следва да са сигнал за своевременна реакция от страна на класен ръководител/учител. Позицията на възрастните трябва да е ясна, че подобно поведение е неприемливо и няма да бъде толерирано. В подобни случаи интервенциите от страна на класен ръководител биха могли да са:

- обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието му върху всички участници и свидетели, последствията и възможните решения;

- съвместни действия между класен ръководител и педагогически съветник/включване на външни специалисти;
- използване на посредник при разрешаване на конфликта.

Подход за възстановяване на щетата на ниво клас

Подходът за възстановяване на щетата се прилага при първа проява, която не е тежка по отношение на причинената вреда. Целта е ученикът, проявил неприемливото поведение, да разбере последиците от постъпката си и да участва в подходящи действия за възстановяване на нанесената материална или нематериална щета, без да се накърнява достойнството на участниците.

- Класният ръководител или учителят изслушва поотделно участниците и свидетелите и изяснява ситуацията.
- С участието на класния ръководител и при необходимост на педагогическия съветник се определят подходящи действия за възстановяване на щетата и за недопускане на повторна проява.
- Класният ръководител проследява изпълнението на договорените действия и поведението на учениците и предоставя обратна връзка на родителите.

Родителите на участващите ученици се уведомяват своевременно, освен когато това не е в най-добрия интерес на детето; в този случай директорът се обръща към отдел „Закрила на детето“.

VIII. ИНТЕРВЕНЦИИ В СЛУЧАИ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ НА НИВО УЧИЛИЩЕ

Паралелно с дейностите в клас е необходимо да се провеждат и дейности, които обхващат цялата училищна общност. Дейностите на ниво училище включват:

- ✓ обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика;
- ✓ договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;
- ✓ разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност;
- ✓ приемане на съгласуваните промени;
- ✓ прилагане на програми за развитие на личните и социалните умения на децата;
- ✓ подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че се извършва тормоза;

- ✓ подобряване на системата за съобщаване на случаи на тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността);
- ✓ включване на експерти, родителите и самите ученици в процеса на създаване и реализирането на всички интервенции;
- ✓ използване на подхода за работа с връстници (peer education), които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на децата, които упражняват насилие;
- ✓ повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани тренинги за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други;
- ✓ ясно разпределение на конкретни отговорности на всички възрастни в училището, вкл. дежурства на определени места;
- ✓ разработване на стъпки за привличане на родителите;
- ✓ разработване на процедури за координация между участниците в училищната общност и осигуряване на партньорство с външни служби, организации и специалисти;
- ✓ насочване към основни здравни и социални услуги за децата и семействата.

Привличането на родителите е важна част от реализирането на училищната програма и важно условие за нейната ефективност. Родителското съдействие може да има различни измерения като:

- ✓ родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, лекари, свещеници) или други професии, които могат да бъдат полезни, включително журналисти, спортисти, драматурзи, композитори, музиканти, художници, режисьори и други, с чиято помощ могат да реализират ценни училищни инициативи и други;
- ✓ родители, които могат да се включат в групи за придружаване на определени групи деца по пътя от дома до училището;
- ✓ родители, които могат да станат посредници между училището и родителите или други организации и институции;
- ✓ родители, които могат да осигуряват ресурси, за изпълнение на училищните дейности.

Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз

- Всеки служител на училището, станал свидетел на ситуация на насилие или тормоз или получил сигнал за такава ситуация, предприема незабавни действия за прекратяването ѝ в рамките на своите възможности, без да излага на опасност себе си или други лица, и уведомява директора.
- При физическо насилие или тормоз физическият контакт между учениците се прекратява незабавно и те се разделят, като се осигурява безопасността на всички участници.
- Когато съществува опасност за живота, здравето или физическата неприкосновеност на ученик, може да се използва само минималната разумна физическа сила, необходима за прекратяване на опасността, съобразно Механизма на МОН.
- Намесата се извършва спокойно, без унижаване и при зачитане на достойнството на всички засегнати лица.
 - На учениците ясно се указва да прекратят насилственото или рисковото поведение.
 - При необходимост участниците се отвеждат на безопасно място и им се осигурява време за успокояване.
 - При нараняване се оказва първа помощ и се търси медицинско съдействие, а при непосредствена опасност за живота или здравето се подава сигнал на телефон 112.
- Директорът и педагогическият съветник се уведомяват незабавно, а класният ръководител уведомява родителите, освен когато това не е в най-добрия интерес на детето.
- Ситуацията не се изяснява чрез разпит на пострадалия ученик в присъствието на ученика, упражнил насилието, или на други ученици.
- След успокояване на участниците учителят или класният ръководител събира необходимата информация от участниците и свидетелите.
- Случаят се определя като първо, второ или трето ниво съгласно класификацията към Механизма на МОН и се предприемат действията, предвидени за съответното ниво.

Ситуациите от второ и трето ниво се вписват в Дневника със случаи на насилие и тормоз. Ситуациите от първо ниво не се вписват в дневника.

Забраняват се телесното наказание, умишленото причиняване на болка, нараняването, унижителното отношение и използването на сила извън минимално необходимата за прекратяване на непосредствената опасност.

IX. ПОДАВАНЕ НА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК

Националната телефонна линия за деца 116 111 предоставя безплатно денонощно консултиране, информиране и помощ на деца и възрастни по въпроси, свързани с деца.

Съгласно чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето всяко лице, включително когато е узнало във връзка с професията или дейността си, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане“, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, когато му стане известно, че дете се нуждае от закрила. Вътрешното уведомяване и проверката в училището не отменят и не отлагат това задължение.

При установен случай или основателно съмнение за насилие или тормоз директорът се уведомява незабавно. От името на училището сигналът се подава от директора, без това да ограничава правото и задължението на всеки служител лично да подаде сигнал до компетентен орган.

Училището предоставя на органите за закрила необходимата информация и участва в работата по случая в рамките на своите правомощия, при спазване на най-добрия интерес на детето и изискванията за защита на личните данни.